

Eğitsel Yönetim Süreçlerinde Sosyal Bilimler, Yurt Bilgisi ve Vatandaşlık Eğitiminin İncelenmesi

Mahmure Söğüt

MEB Eğitim Yöneticisi

mahmures_08@hotmail.com, ORCID:0009-0008-3252-2299

Özet

Sosyal Bilimler; toplumla bütünleştirme sürecinde bireyi siyasi sistemin kendisine sunduğu hakları ve sorumlulukları içselleştiren, kültürel değerlerini öğrenen ve toplumsal olgulara duyarlı etkin yurttaşlar konumuna getirmeyi amaçlayan bir programdır. Bu amaç doğrultusunda devletler rejimlerinin devamlılığı ve ulusal politikalarının yurttaşlarına aktarılması hususunda Sosyal Bilimler programlarına büyük önem verirler. Sosyal Bilimlerin temel amacı birbirine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkla olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneğini geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır. Cumhuriyet değerlerine bağlı olan iyi bir vatandaş yetiştirmek hedefi, Sosyal Bilimlerin temelinde olan bir anlayıştır. Sosyal Bilimler programında da bu açıkça görülebilmektedir. Vatandaşlık aktarımı anlayışı Sosyal Bilimler öğretimi ile ilgili en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımın özünde kültürün varlığını sürdürmesi için en gerekli bilgi, değer ve becerilerin bilinçli ve planlı bir şekilde olarak öğrencilere kazandırılması vardır. Belirli davranış, bilgi ve değerler öğretmenler tarafından öğrencilere aktarılmaya çalışılır. Burada amaç, inanış sorgulamak değil, doğru inançları aktarmak, öne sürmek ve gerçekleri açıklamak, öğrenciyi yönlendirmektir. Öğrencilere kültürel mirası aktararak onların iyi bir vatandaş olmalarını sağlamaktır. Günümüzde de Sosyal Bilimler dersi, etkili vatandaşlık için bireyleri geleceğe hazırlamayla ilgili tarihsel misyonunu etkili bir şekilde devam ettirmektedir. Nitekim Sosyal Bilimler alanındaki eğitimcilere göre, Sosyal Bilimler programı içerisinde vatandaşlık eğitimine odaklanılmalı ve bu alana gereken önem verilmelidir. Bir ülkenin demokratik hayatını sürdürebilmesi ve ayakta tutabilmesi için ilköğretimde bu

alanda etkin bir ders olan Sosyal Bilimler dersine gerekli önem verilmelidir. Çünkü ilköğretimde Sosyal Bilimler dersinde öğrenciler, bir fertte olması ve kazanılması gereken temel vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini yeterli ve gerektiği şekilde kazanmadıklarında sonrasında gelen basamaklar, bireylerin etkili bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde yetersiz kalmakta ve telafisi zor olmaktadır. Sosyal Bilimler dersi vatandaşlık eğitimi ile doğrudan bağlantılı bir ders durumundadır. Bu dersin kazanımları doğrultusunda öğrenciler ülkemizin ve dünyanın tarihsel temellerini öğrenmeye ve bu doğrultuda hayata bakmaya başlarlar.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Politikaları, Sosyal Bilimler, Yurt Bilgisi, Vatandaşlık Eğitimi

Examination of Social Sciences, Dormitory Knowledge and Citizenship Education in Educational Management Processes

Abstract

Social Sciences is a program that aims to bring an individual into the position of effective citizens who internalize the rights and responsibilities offered to them by the political system in the process of integration with society, learn their cultural values and are sensitive to social phenomena. For this purpose, states attach great importance to Social Science programs in terms of the continuity of their regimes and the transmission of their national policies to their citizens. The main purpose of Social Sciences is to help young people to develop the ability to make informed, logical decisions in the public interest as citizens of a democratic society with cultural differences in an interdependent, global world. The goal of raising a good citizen who adheres to the values of the Republic is an understanding that is based on Social Sciences. This can also be clearly seen in the Social Sciences program. The understanding of citizenship transfer is the oldest approach related to the teaching of Social Sciences. At the core of this approach is the conscious and planned acquisition of the most necessary knowledge, values and skills for the maintenance of culture to students. Certain behaviors, knowledge and values are tried to be passed on to students by teachers. The purpose here is not to question beliefs, but to convey the correct beliefs, to put forward and explain the facts, to guide the student. It is to ensure that students become a good citizen by passing on cultural heritage to them. Even today, the Social Sciences course effectively continues its historical mission of preparing individuals for the future for effective citizenship. As a matter of fact, according to educators in the field of Social Sciences, the focus should be on citizenship education within the Social Sciences program and the necessary importance should be given to this area. In order for a country to maintain and maintain its democratic life, the necessary importance should be given to the Social Science course, which is an effective course in this field in primary education. Because when students in the Social Sciences course in primary education do not acquire the basic citizenship knowledge, skills and values that should be acquired and acquired adequately and properly, the steps that follow are insufficient in raising individuals as effective citizens and it is difficult to compensate. The Social Sciences course is a course directly related to citizenship education. In line with the achievements of this course, students begin to learn the historical foundations of our country and the world and start looking at life in this direction.

Key Words: Educational Policies, Social Sciences, Dormitory Knowledge, Citizenship Education

Giriş

Sosyal Bilimler; toplumla bütünleştirme sürecinde bireyi siyasi sistemin kendisine sunduğu hakları ve sorumlulukları içselleştiren, kültürel değerlerini öğrenen ve toplumsal olgulara duyarlı etkin yurttaşlar konumuna getirmeyi amaçlayan bir programdır (Altındağ, 2013).

Bu amaç doğrultusunda devletler rejimlerinin devamlılığı ve ulusal politikalarının yurttaşlarına aktarılması hususunda Sosyal Bilimler programlarına büyük önem verirler (İpek, 2011).

Sosyal Bilimlerin temel amacı birbirine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkla olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneğini geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır (Öztürk ve Dilek, 2005'ten aktaran Aslan, 2008).

Cumhuriyet değerlerine bağlı olan iyi bir vatandaş yetiştirmek hedefi, Sosyal Bilimlerin temelinde olan bir anlayıştır. Sosyal Bilimler programında da bu açıkça görülebilmektedir (Altındağ, 2013).

Hazırlanan Sosyal Bilimler Programı'nın (2005) vatandaşlık hedefleri arasında, "etkili ve sorumlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmek" amacına vurgu yapılmıştır (Altındağ, 2013).

Tüm toplumunu kapsayan öğretiler geliştirme hedefinde olan bu program, eski programın bireye yaklaşımı olan korporatist ve paternalist vatandaşlık eğitim anlayışını devam ettirmektedir (İpek, 2011).

Ayrıca Sosyal Bilimler yaklaşımlarına baktığımız zaman vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilimler anlayışında da öğrencilerin vatandaşlık boyutunu ön plana çıkarıldığı görülmektedir (Altındağ, 2013).

SOSYAL BİLİMLER, YURT BİLGİSİ VE VATANDAŞLIK

Yurt bilgisi ve vatandaşlık aktarımı anlayışı Sosyal Bilimler öğretimi ile ilgili en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımın özünde kültürün varlığını sürdürmesi için en gerekli bilgi, değer ve becerilerin bilinçli ve planlı bir şekilde olarak öğrencilere kazandırılması vardır.

Belirli davranış, bilgi ve değerler öğretmenler tarafından öğrencilere aktarılmaya çalışılır. Burada amaç, inanış sorgulamak değil, doğru inançları aktarmak, öne sürmek ve gerçekleri açıklamak, öğrenciyi yönlendirmektir. Öğrencilere kültürel mirası aktararak onların iyi bir vatandaş olmalarını sağlamaktır (Altındağ, 2013).

Değişim ve gelişimden çok mevcut değerlerin korunmasını temele alır. Yöntem olarak, vatandaşlıkla ilgili değer ve inanışların öğretmen merkezli bir yaklaşımla aktarılması anlayışı ve yaklaşımı esastır (Civek, 2008).

Sosyal Bilimler dersini önemli kılan nedenlerin başında da ona yüklenen anlam ve görev gelmektedir. Nitekim Sosyal Bilimler dersinden öğrencilere iyi vatandaşta bulunması gereken bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmaya yardımcı olması beklenmektedir. Bu sebeptir ki Sosyal Bilimler kavramının kullanıldığı yerlerde vatandaşlık eğitimine vurgu yapılmıştır (Tonga, 2013).

Sosyal Bilimler, vatandaşlık kazanımlarını geliştirmek için insanlık ve sosyal bilimlerin birleştirildiği bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde yer alan Sosyal Bilimler dersi, antropoloji, arkeoloji, coğrafya, ekonomi, din, hukuk, tarih, psikoloji, sosyoloji ve siyaset bilimlerin olduğu kadar matematik ve fen bilimlerini de birleştiren bir özelliğe sahiptir (NCSS, 1992'den aktaran Ersoy, 2007).

Sosyal Bilimler öğrencilere kültürel mirası doğru bir şekilde aktararak bireylerin iyi birer vatandaş olmalarını sağlama yönelik bir alandır. Değişim ve gelişimden çok var olan değerlerin korunmasını temele alır (Civek, 2008).

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında yapılan çalışmalar bağlamında tüm bunlar göz önüne alındığında sosyal bilimler, içeriği ve hedefleri doğrultusunda vatandaşlık eğitiminin verilebileceği en uygun derslerden birisidir (Altındağ, 2013).

Sosyal Bilimler ve vatandaşlık eğitimi arasındaki güçlü bağ geçmişten beri devam etmektedir. Toplumun ilerlemesi, hayatta kalması, savunulması ve gelişimi vatandaşların sosyal, ekonomik ve kültürel konulardaki aktif olmasına bağlıdır (Civek, 2008).

Sosyal Bilimler dersi bir yandan ulusun tarihi, başarıları ve istekleri hakkında nesle bilgi verirken diğer yandan da hak ve sorumluluklarını öğreterek bireyleri geleceğe hazırlar (Altındağ, 2013).

Günümüzde Sosyal Bilimler, Yurt Bilgisi ve Vatandaşlık anlayışını öğrencilere, yani gelecek nesillere aktarmak amacıyla müfredata konulan dersler, etkili vatandaşlık için bireyleri geleceğe hazırlamayla ilgili tarihsel misyonunu etkili bir şekilde devam ettirmektedir (Civek, 2008).

Sosyal Bilimler alanındaki eğitimcilere göre, Sosyal Bilimler programı içerisinde vatandaşlık eğitimine odaklanılmalı ve bu alana gereken önem verilmelidir (Martorella, 1998'den aktaran Ersoy, 2007).

Bir ülkenin demokratik hayatını sürdürebilmesi ve ayakta tutabilmesi için gerçek anlamda ilköğretimde bu alanda etkin bir ders olan Sosyal Bilimler dersine gerekli önem verilmelidir (Çelik, 2009).

İlköğretimde Sosyal Bilimler dersinde öğrenciler, bir fertte olması ve kazanılması gereken temel vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini yeterli ve gerektiği şekilde kazanmadıklarında sonrasında gelen basamaklar, bireylerin etkili bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde yetersiz kalmakta ve telafisi zor olmaktadır (NCSS, 1998'den aktaran Ersoy, 2007).

Sosyal Bilimler dersi vatandaşlık eğitimi ile doğrudan bağlantılı bir ders durumundadır. Bu dersin kazanımları doğrultusunda öğrenciler ülkemizin ve dünyanın tarihsel temellerini öğrenmeye ve bu doğrultuda hayata bakmaya başlarlar (Altındağ, 2013).

İnsanların gelişimine katkıda bulunmuş tarihteki önemli kişilerin hayatlarını, demokratik yönetimleri ve bu yönetimlerin işleyişini ve ülkemizin zengin kültür sistemi içinde yer alan inanç ve değerleri bu dersin kazanımları çerçevesinde öğrenirler ve böylece sorumluluk bilincini geliştirmeye başlarlar (Çelik, 2009).

Hazırlanan programlarda Sosyal Bilimler ve Vatandaşlık ders ve konularına bakıldığında 1913 Tarihli Mekâtib-i İbtidâiyye Ders Müfredâtı (İlkokulların Ders Müfredatı)'na göre Sosyal Bilimler içeriği üç dersle; Musâhabât-ı Âhlakiyye (Tarihiyye, Sıhhiyye ve Medeniyye), Tarih ve Coğrafya isimli derslerle verilmiştir (Altındağ, 2013).

Musâhabât-ı Âhlakiyye isimli ders vatandaşlık konularını barındırmaktadır. 1922 Tarihli İlk, Orta Tedrisat Mektepleri Müfredât Programında da Sosyal Bilimler içeriği üç dersle; Malûmât-ı Medeniyye, Tarih ve Coğrafya isimli derslerle verilmiştir. Bu programda da vatandaşlık konuları Malûmât-ı Medeniyye dersi altında verilmiştir (Altındağ, 2013).

1924 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredât Programında Sosyal Bilimler içeriği yine üç dersle verilmiştir: Bunlar Musâhabât-ı Ahlâkiyye ve Malûmât-ı Vataniyye, Tarih ve Coğrafya isimli derslerdir. Vatandaşlık konuları ise Musâhabât-ı Ahlâkiyye ve Malûmât-ı Vataniyye dersi kapsamında yer almıştır (Altındağ, 2013).

1926 Tarihli İlk Mekteplerin Müfredât Programında Sosyal Bilimler içeriği Yurt Bilgisi, Tarih ve Coğrafya dersleriyle verilmiştir. Bu programda vatandaşlık konularını içeren ders Yurt Bilgisi adını almıştır (Keskin, 2009).

1936 Tarihli İlkokul Programının Sosyal Bilimler derslerinin isim ve saatlerinin 1926 programı ile aynı olduğu görülmektedir. 1948 Tarihli İlkokul Programında Sosyal Bilimler içeriği üç dersle; Yurttaşlık Bilgisi, Tarih ve Coğrafya isimli derslerle verilmiştir (Altındağ, 2013).

1948 tarihli bu programda yer alan Sosyal Bilimler derslerinin adlarının ve haftalık ders saatlerinin 1926 ve 1936 tarihli programlarla aynı olduğu görülmektedir. Sadece önceki programlarda vatandaşlık konularını ihtiva eden Yurt Bilgisi dersinin ismi değişerek Yurttaşlık Bilgisi şeklinde adlandırılmıştır (Keskin, 2009; Çatak, 2015).

1962 tarihli İlkokul Programı'nda ise okutulan Yurttaşlık Bilgisi, Tarih ve Coğrafya dersleri "Toplum ve Ülke İncelemeleri" dersi başlığı altında birleştirilmiştir ve vatandaşlık konuları da bu dersin içinde yer almıştır (Altındağ, 2013).

1968 tarihli İlkokul Programı'nda ise 1962 programında Yurttaşlık Bilgisi, Tarih ve Coğrafya dersleri bir araya getirilerek Toplum ve Ülke İncelemeleri adını alan ders bu programla ilk kez Sosyal Bilimler adını almıştır (Keskin, 2009).

1985 tarihinden itibaren Sosyal Bilimler dersi kaldırılarak içerdiği konular Milli Tarih, Milli Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi dersleri olarak ortaokullarda vermeye başlamıştır (Altındağ, 2013).

1998 yılında ilkokul ve ortaokul birleştirilerek zorunlu eğitim sürecinin kesintisiz olarak sekiz yıla çıkarılmasıyla birlikte, TTKB tarafından "Milli Tarih" ve "Milli Coğrafya" dersleri programdan çıkarılarak yerine Sosyal Bilimler dersi programa eklenmiştir (Altındağ, 2013).

Ayrıca İnsan Hakları ve Vatandaşlık Dersi adıyla 7. ve 8. sınıflarda yurttaşlık eğitimi verilmesine devam edilmiştir. 2005 programında ise en büyük değişiklik eğitim felsefesinin değişmesi olmuştur (İpek, 2011).

2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren ise ilköğretim ikinci kademedeki Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi kaldırılmıştır. İnsan Hakları ve Vatandaşlık dersi pek çok ülkede olduğu gibi ilköğretim birinci sınıftan itibaren ara disiplin olarak ele alınmıştır (İpek, 2011).

Türkiye’de 2005-2006 öğretim yılında ilköğretim programlarının yapılandırmacı yaklaşım ışığında yenilenmesi ile vatandaşlık eğitiminin kapsam, öğretim modeli ve programlar içerisindeki yeri konusunda önemli değişiklikler yapılmıştır Çatak, 2015.

2005 yılından önce uygulanan ilköğretim programında, vatandaşlık konuları hem Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilimler derslerinde belirli üniteler biçiminde yer almakta hem de ilköğretim ikinci basamakta 7. ve 8. sınıflarda”Vatandaşlık ve İnsan Hakları” adında bağımsız bir ders olarak yer almaktaydı Çatak, 2015.

Türkiye’de 2005-2006 yıllarında uygulamaya konulan ilköğretim programları ile vatandaşlık eğitimi, ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıflar içerisinde yer alan “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” adıyla “Hayat Bilgisi” dersinde bir ara disiplin olarak benimsenmiş ve vatandaşlıkla ilgili konular ünitelere serpiştirilmiştir (İpek, 2011).

İlköğretim 4., 5., 6. Ve 7. Sınıflarda yer alan Sosyal Bilimler dersinde ise, kimi üniteler tamamen vatandaşlık eğitimine ayrılırken kimi ünitelerde ara disiplin olarak verilmiştir (İpek, 2011).

İlköğretim ikinci basamak düzeyinde 7. ve 8. sınıfta yer alan “Vatandaşlık ve İnsan Hakları” dersi kaldırılarak vatandaşlıkla ilgili konular “Sosyal Bilimler” ve “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi” dersleri içerisine yayılmıştır (İpek, 2011).

Ayrıca, ilköğretim programında yer alan diğer derslerde de “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” ara disiplin olarak benimsenmiş ve öğrenme etkinliklerinin vatandaşlıkla ilişkilendirilmesi öngörülmüştür (Ersoy, 2007).

2010-2011 eğitim- öğretim yılındaki değişiklikle “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi” adı ile yeni bir ders 8. Sınıflarda okutulmaya başlanmış, iki yıl sonra da kaldırılmıştır. Yine 2015-2016 eğitim- öğretim yılından itibaren “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersi adı altında ilköğretim 4. sınıfta verilmeye başlanmıştır (Aslan ve Aybek, 2018).

2018’de uygulamaya konulan Sosyal Bilimler programında ise “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanının ilave edilerek vatandaşlıkla ilgili konuların verilmesi amaçlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Sonuç

Sosyal bir varlık olan birey toplum içerisinde her daim öğrenmekte ve kendini geliştirmektedir. Sosyal çevrenin etkisiyle eğitim sadece okullarda kalmamakta, hayatın her alanında devam etmektedir.

Sosyal çevre bağlamında ülkenin yetiştirilecek vatandaş hedefini sadece okul gençliği oluşturmamakta, ülkedeki her ferdin ülke yararına bilinç kazanması için kapsamlı bir eğitim amaçlanmaktadır.

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de gerek eğitim sistemiyle gerek sosyal ve kültürel imkânlarıyla gerek yayın vasıtalarıyla topyekûn bir eğitim hedefi vardır. Milli ve manevi değerlere sahip, ülkesi için hizmet eden, kendini geliştiren, sosyal ve mesleki hayatta başarılı birey ülkemizin hedeflediği vatandaş profilidir.

Yönetmel bağlamda kapsamlı bir eğitim vasıtasıyla gerek çocuklar ve gençler gerekse yetişkinler devletin hedeflediği iyi vatandaş amacı doğrultusunda yetiştirilmek istenmektedir. Bu vatandaş profili Cumhuriyetle yeni kurulan devletin öncelikli hedefi haline gelmiştir.

Yönetim erki, içinde barındırdığı bireyleri bir arada tutmak, yeni kurulan devletin sahiplenilmesini sağlamak, yapılan devrimlerin kabullenilmesini sağlamak için öncelikli olarak milletini eğitime gayretine gitmiş, devletin hedefleri doğrultusunda bireyler istenilen vatandaş profiline yönlendirilmeye çalışmıştır.

Yönetim erki yine aynı şekilde arzu ettiği milli vatandaş, çalışkan vatandaş, iyi vatandaş, eğitilmiş vatandaş, demokrat vatandaş gibi gayeleri için kanunlar, eğitim politikaları, eğitim kurumları, sosyal kültürel faaliyetler, yayın faaliyetleri gibi birçok alanda etkinlik göstererek fertlerin istenilen yönde ve devletin arzu ettiği şekilde gelişmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Yeni kurulan Cumhuriyet yönetimi ile birlikte yeni bir kimlik arayışına girilmiş, Osmanlıdan gelen ümmet anlayışı yerine milliyet temelli bir sistem ile vatandaş şekillendirilmeye çalışılmıştır. Yeni kurulan devletle birlikte vatandaş profilindeki değişiklik sistemi ile yeni adımlar atılmıştır.

Tevhid-i Tedrisat Kanununun bu bağlamda çıkarılması ile eğitim alanında önemli bir devrim gerçekleştirilmiştir. Medrese, tekke ve zaviyelerin kapatılması ile eğitimi kontrol altına almaya çalışan yeni devlet, eğitimi rastlantıya bırakmak istemediği gibi kontrolünün dışında da tutmak istememiştir.

1930'lardan itibaren Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'nun kurulması ile milli vatandaşların yetiştirilmesi noktasında adımlar atılmıştır. Harf inkılabı da yine eğitime etki eden önemli bir adım olmuştur. Eğitimde eşitlik ilkesi doğrultusunda adımlar atılmış, Halkevleri ve Türk Ocakları ile eğitim desteklenmiştir.

Yükseköğretimde üniversite faaliyetlerine ağırlık verilmiş, milli eğitim şuraları ile eğitim sistemli bir şekilde yürütülmeye çalışılmıştır. Devlet, Atatürk ilkelerini eğitim müfredatına eklemekle Kemalist vatandaşların yetişmesine yönelmiştir.

Eğitimde modernleşme hareketlerine hız verilip Cumhuriyet tarihinde önemli yeri olan köy enstitüleri kurularak eğitimi köylere kadar ulaştırmayı ve ülkenin ihtiyacı olan çok yönlü ve eğitilmiş kişilerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Eğitimin milli olması üzerine faaliyetler yapılmış, Türk milletinin kendi öz değerlerine ulaşmaya çalışılmıştır. Ülkenin her yerindeki vatandaşlara ulaşmak ve yeni kurulan devletin yaklaşımı doğrultusunda eğitim ve gelişimlerini sağlamaya çalışılmıştır.

Ülke ve millet olarak ilerlemenin gerektiğini, bunu sağlamak için de her bir bireyin üzerinde ödev ve sorumlulukların olduğu anlatılmış, bu bağlamda tüm vatandaşların ülkesi için gayretle çalışmasına teşvik edilmiştir. Bunun için de bireylere vatan şuurunu ve ülküsünü aktarmaya gayret etmiştir.

Kaynakça

Alp, H. (2018). Muallimler Mecmuasında Yayınlanmış İki Yazı: Mekteplerimizin Yeni Teşkilatı Hakkında I-II. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, 17(34), 337-358.

Altın, H. (2014). II. Meşrutiyetten Cumhuriyete Eğitim ve Eğitimci Kavramları ile İlgili Düşünceler. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 33(55), 219-252.

Altındağ, A. (2013). Tek Parti Dönemi'nde (1924-1946) İlkokullarda Vatandaşlık Eğitimi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Binbaşıoğlu, C. (2002). Halil Fikret Kanat'ın Yaşamı Eserleri ve Türk Eğitimine Hizmetleri. Halil Fikret Kanat Yaşamı Ve Hizmetleri Paneli'ne sunulan bildiri. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. 14-27.

Bölücek, B. (2007). Y. A. Comenius, Büyük Didaktika ve Eşya Öğrenimi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 21-30. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Civek, D. B. (2008). Yeni Sosyal Bilimler 4. ve 5. Sınıf Programlarında Vatandaşlık Eğitimi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çatak, M. (2015). Türkiye'de Sosyal Bilimler Eğitim Programlarının İncelenmesi. Ekev Akademi Dergisi, 19(62), 69-94.

Çelebi, N. & Asan, T. H. (2013). Cumhuriyet'in İlk Yıllarındaki (1923-1946) İnsan/Birey Yetiştirme Paradigmasının Son Osmanlı Birikimi İle Karşılaştırmalı Analizi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(1), 140- 148.

Çelik, A. (2001). Eğitime Yaklaşımlar. Ekev Akademi Dergisi, 3(1), 203-211.

Ersoy, A. F. (2007). Sosyal Bilimler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. Yayınlanmamış doktora tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Ertuğrul, Z. (2007). J. Piaget ve Çocuğa Uygun Eğitim. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 83-88. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Eyüboğlu, S. (1961). Kaybettiğimiz Değerler Yücel. Unesco Haberleri Dergisi, 4(34), 10-12.

Güçlü, M. (2013). Cumhuriyetin Öncü Eğitimcilerinden Dr. Halil Fikret Kanad'ın Süreli Yayınlarda Yayımlanan Yazılarının Değerlendirilmesi. Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 8(11), 113-129.

Güllü, İ. (2015). Durkheimci Bir Sosyolog: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Din ve Toplum Görüşleri, Ekev Akademi Dergisi, 19(62), 205-228.

Güngör, M. (2008). Çağının Önünde Koşan Bir Aydın: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(1), 54-64.

Günyol, M. (2007). H. Gardner'in Eğitimli Akıl ve Sosyal Bilimler Dersi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 101-109. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Hızarcı, S. H. (2007). A. N. Whitehead Atıl Bilimler ve Sosyal Eğitim. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 89-99. Ankara: Pegem Yayıncılık.

İnce, R. (2010). Halil Fikret Kanad'ın Hayatı, Eserleri ve Eğitim Anlayışı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İpek, İ. (2011). İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilimler Ders Kitaplarında Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilimler Öğretim Programındaki Hedeflere Uygunluğu Yönünden Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Keskin, Y. (2009). Türkiye'de İlkokul Programlarında Yer Alan Sosyal Bilimler İçerikli Derslere Ait Öğretim Programlarının Gelişimine Tarihsel Bir Bakış. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi 13(2), 107-130.

Koç, H. (2007). İ. H. Baltacıoğlu'na göre Sosyal Bilimler Eğitimi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 111-120. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Koç, N. (2011). Cumhuriyet Tarihimizin Eğitim ve Kültür Politikalarında Hasan Ali Yücel. Aramızdan Ayrılışının 50.Yılında Hasan Ali Yücel'den Günümüze Eğitim, Bilim, Kültür Politikaları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları. 322-334.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). Sosyal Bilimler Dersi Öğretim Programı. mufredat.meb.gov.tr.

Miser, R. (2002). Halil Fikret Kanat ve Halk Eğitimi. Halil Fikret Kanat Yaşamı ve Hizmetleri Paneli'nde sunulmuş bildiri. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 44-59.

Oğuz, S. (2007). M. Condorcet ve Vatandaşlık Eğitimi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 43-46. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Özsoy, S. (2008). Bir Eğitim Ütopyası: İsmail Hakkı Tonguç. Toplum ve Demokrasi, 2 (3), 267-276.

Öztürk, M. (1987). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Polat, E. G. (2011). Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı. Ankara Barosu Dergisi, 3. 127-157.

Saydam, S. (2003). İsmail Hakkı Tonguç. Bütün Dünya Dergisi, 23-16.

Tezcan, M. (2002). Halil Fikret Kanat- Eğitim Bilimleri Ve Eğitim Sosyolojisi. Halil Fikret Kanat Yaşamı ve Hizmetleri Paneli'nde sunulmuş bildiri. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 28-43.

Tonga, D. (2013). 8. Sınıf Öğrencilerinin Vatandaşlık Bilinci Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ulubey, Ö. (2008). Toplumsal Dayanışmanın Sağlanmasında Eğitimin İşlevi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Yalçın, R. (2006). İsmail Hakkı Tonguç'un Türk Eğitim Sistemi Üzerine Görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.

Yeşiltaş, N. K. (2007). J. Dewey'in Eğitim Anlayışı ve Sosyal Bilimler Öğretimi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 53-72. Ankara: Pegem Yayıncılık.